

Pax Osmana

Szigetvári Tamás

Június 12-én tartották Törökországban a parlamenti választásokat, amit a 2002 óta kormányon lévő, mérsékelt iszlamista AKP fölényesen, a szavazatok ötven százalékanak megszerzésével immár harmadszor is megnyert, ráadásul úgy, hogy a korábbi választásokhoz képest magasabb támogatást tudott elérni. A második helyen a korábban a hagyományos nacionalista-kemalista irányzatot megtestesítő, de az utóbbi időben a szociáldemokrácia felé eltolódó CHP végzett a legutóbbi eredményét öt százalékkal meghaladó, 26 százalékos szavazati aránnyal, illetve – bár sokan a kiesését jósolták a tízszázalékos bekerülési limitet meghatározó török parlamentből – 13 százalékot szerezve harmadik pártként bejutott a szintén kemalista MHP is. Tehát az AKP ugyan megszerezte az abszolút többséget a parlamentben, és így egyedül alakíthat kormányt, a 326 mandátum azonban kevés ahhoz, hogy az alkotmányt önállóan megváltoztassa. Legalább 330 szavazat kellett volna ugyanis ahhoz, hogy az új alkotmányt népszavazással fogadtassa el a kormányzó párt, 367 szavazat esetén pedig akár népszavazás nélkül is keresztülvehette volna alkotmánymódosító akaratát.

De miért is akar az AKP alkotmányt módosítani? A jelenlegi török alkotmány a kemali alapokon 1924-ben elfogadott alaptörvénynek az 1982-es katonai puccsot követően átalakított változata. Ez kimondottan szekuláris és nemzeti alapokon épül fel, a vallást a francia alkotmányhoz hasonlóan szigorúan magánügynek, a törökséget pedig az ország identitási alapjának tekinti. A kemali elvek fenntartása érdekében pedig különleges jogokat biztosított a hadsereg számára az ország politikai életének ellenőrzésében, igaz, ezeket az elmúlt

években az európai uniós csatlakozás követelményeinek megfelelően már jelentősen megkurtították. Az ellenzék szerint azonban nem is annyira az elvi kérdések állnak az AKP törekvéseinek középpontjában, hanem Erdoğan miniszterelnök azon ambíciói, hogy Törökországot (francia és amerikai mintára) elnöki köztársasággá alakítsa, ahol aztán megszerezve az elnöki pozíciót akár 2025-ig is hatalomban maradhasson. A jelenlegi választási eredmény előnye a legtöbb szakértő szerint az, hogy erős kormányzást tesz lehetővé, de az alapvető változtatásokat csak konszenzusos úton engedí.

Az elmúlt időszak kormányzásának újszerűsége nem csak a belpolitikában jelentkezett, de igen markánsan megjelent a külpolitikában, és Törökországnak a környezetéhez fűződő viszonyában. A jelenlegi török külügyminiszter, Ahmet Davutoğlu már 2001-ben kifejtette Törökországnak a világban és a régióban betöltendő szerepével kapcsolatos nézeteit, amit a kormányba bekerülve hathatósan igyekszik is megvalósítani. Ennek értelmében Törökország nem pusztán passzív szereplője a régió politikai játszmáinak, de (i) aktív külpolitikai szerepet vállal a térség ügyeiben, (ii) határozottan képviseli saját álláspontját, amit a nagyhatalmakéval azonos súlyúnak tekint, (iii) Törökországot egyfajta (politikai, gazdasági, társadalmi) mintaállamként kívánja beállítani a térség országai számára. Az új külpolitika jegyében Törökország erőteljesen próbál részt venni a közel-keleti problémák rendezésében (Libia, Bahrein), mediátorként ajánlkozik számos konfliktus rendezése érdekében (Koszovo, Irán, Szíria stb.), ugyanakkor erőteljesen

képviseli saját álláspontját (iráni nukleáris kérdés, gázai segélyakció).

Az aktív szerepvállalás hátterét nem kis részben a török gazdaságnak az elmúlt évtizedben jelentkező dinamikus fejlődése alapozta meg, melynek köszönhetően Törökország – a világ 16. gazdasági hatalmaként – a befolyásos G20-nak is tagjává vált. A 2002 és 2007 közötti 6-8 százalékos éves növekedési ütemet a világgazdasági válság megtorpantotta ugyan, és az európai piacok beszűkülése miatt a gazdaság teljesítménye 2009-ban közel öt százalékkal visszaesett, a 2010-es 8,9 százalékos GDP-növekedés viszont az OECD-ben a legmagasabb érték, és a fejlődő országok közül is csak Kína és Argentína előzte meg Törökországot. A gazdaság gyors magára találása, illetve az a tény, hogy Törökország a válságot az IMF segítsége nélkül át tudta vészelni, azt bizonyítja, hogy a korábbi növekedés alapjai szilárdak voltak.

A dinamikus gazdasági növekedéssel párhuzamosan egyre tevékenyebbek a török cégek is a környező régiókban. A legjövedelmezőbb partnerek természetesen az olajban gazdag közel-keleti országok, ahol egyre pozitívabban értékelik a korábban az iszlám elárulásával vádolt, mára viszont „muszlim tigrisként” számon tartott Törökországot. Szintén egyre fontosabb partnerekké válnak az olaj- és földgázkincsekben ugyancsak gazdag, javarészt a török népcsoportéhoz tartozó lakosságú közép-ázsiai országok, de még Oroszország is.

És ne feledkezzünk meg a gazdaságilag jelenleg ugyan kevésbé prosperáló, de stratégiaileg és történelmileg fontos Balkánról se, ahol az utóbbi években szintén ugrásszerűen megnőtt a török kapcsolatok fontossága. Kulcsfontosságú infrastrukturális szolgáltatók (az albán telefon- és internetszolgáltató, Koszovó és Macedónia nemzetközi repterei, a boszniai nemzeti repülőtársaság, bankok és egyetemek) vannak török vállalatok tulajdonában; a Szerbia és Albánia, valamint a Szerbia és Montenegró között épülő autópályákat is a törökök építik, és részben ők is finanszírozzák. És míg a fő konkurens görögök és más európai befektetők (osztrákok, olaszok) a világgazdasági válság óta defenzívában vannak, a törökök dinamikusan terjeszkednek.

Bár helytelen lenne azt állítani, hogy Törökország az Oszmán Birodalom újjáépítését valósítja meg, kétségkívül jól kirajzolódik az a török törekvés, hogy a környező országokkal és régiókkal, amelyekkel az elmúlt évtizedekben politikailag inkább ellenséges volt a viszony, gazdaságilag pedig elhanyagolhatóak a kapcsolatok, új lapot nyisson, és dinamikusan fejlődő piacgazdaságára, valamint demokratikus berendezkedésére építve vonzó mintaországgá, regionális hatalmi központtá váljon. És felmerül a kérdés, hogy minként viszonyuljon az EU a jelenleg is csatlakozási tárgyalásokat folytató Törökországhoz, amely egyértelműen más súllyal és más alternatív perspektívával rendelkezik, mint akár a korábban csatlakozó közép-kelet-európai, akár a csatlakozásra váró balkáni országok.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról